

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΡΕΥΝΗΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΚΑΘΙΣΤΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1951

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΓΥΖΗ

[ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ]

Είναι δύσκολο να κρίνει και να εκτιμήσει κανείς το έργο του Γύζη πενήντα χρόνια ύστερα από το θάνατό του, σήμερα που μία μεγάλη επανάσταση αναποδογύρισε τα καθιερωμένα βάθρα της τέχνης και μας έδωσε καινούργια κριτήρια για την αξία της. "Αν θελήσουμε να αντικρύσουμε το έργο αυτό από τη σημερινή σκοπιά της τέχνης, όπως θα βλέπαμε ένα σύγχρονο δημιούργημα, θα μας φαινότανε σαν επιτηδευμένο στην εμφάνιση και λιγωμένο στην έκφραση, φιλοδουλεμένο στην εκτέλεση και κοινοτυπικό ή έκζητημένο στα θέματα. Δε θα άρνιόμαστε μονάχα τη χάρη και την ευγένεια που το διαπνέει. Φοβούμαι όμως ότι μία τέτοια απόλυτη κρίση, μ'όλο το ποσοστό αλήθειας που περιέχει, θα ήταν μαζί και κάποια παραγνώριση των προθέσεων του Γύζη. Γιατί δεν επιτρέπεται να κρίνουμε το έργο του έξω από την εποχή του και από την ιστορική στιγμή που το γέννησε, έξω από το περιβάλλον, την ιδιοσυγκρασία και τις δυνατότητες του ίδιου του καλλιτέχνη. Θα μπορού-

σε ακόμα να πη κανείς: κάθε πράμα στον καιρό του! "Αλλά τουτο δε θα λεγε πάλι δλη την αλήθεια. Την εποχή του Γύζη είχαν αρχίσει να προβάλλουν τάσεις στην τέχνη που αντίκρυζαν τον κόσμο με καινούργιο μάτι και την έκφρασή του με νέα παραστατικά μέσα και με καινούργιο κατάλληλο μεταχείρισμά τους. Είχε σχεδόν ξεπεραστή η ψεύτικη και πομπώδικη ιστοριογραφία του δασκάλου του Πλότυ. Κι' όταν για δεύτερη φορά πήγε στο Παρίσι στην Παγκόσμια Έκθεση (1878) ο έμπρεσιονισμός άρχισε να τραβάη την προσοχή του κοινού και στο

Μόναχο ο Ζύγκελ έβλεπε πιά τους άνοιχτούς τόνους του υπαίθρου με την ελεύθερη και πλατειά πινελιά του και τ'άγροτικά τοπία του με τα γελάδια ήταν γεμάτα φως και ατμόσφαιρα κι' ο Λίμπερμαν είχε προσανατολίσει το ρεαλισμό του στο δρόμο του γαλλικού έμπρεσιονισμού. Θα πρεπε όμως να παρατηρήσει κανείς σ' αυτό το δυο πράγματα σημαντικά. Η ιδιοσυγκρασία του Γύζη δεν ταίριαζε με τις κατευ-

N. ΓΥΖΗ

ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

Ν. ΓΥΖΗ

θύνσεις αυτές της τέχνης. Μέσα στο κλίμα του μετρημένου ρεαλισμού όπου ζούσε ή φαντασία του με τις μικροχαρές της καθημερινής αστικής ζωής που προσπαθούσε να τις αλατίσει με ένα λεπτό αίσθημα χιούμορ και ήθογραφικής χάρης, καθώς μάλιστα τὰ ἐνίσχυε ή ἐμπορική ἐπιτυχία και ή ομαδική τάση του καλλιτεχνικού περιβάλλοντος (πολλών συμμαθητών του), ήταν ευχαριστημένος μονάχα να τελειοποιήσει σ' αυτά τὰ θέματα τὰ ἐκφραστικά του μέσα, όπως τὸ βλέπομε στα πολυάριθμα σχέδια, όπου πασχίζει να βρή την καλύτερη απόδοση της γραμμής και του χρώματος στις λεπτομέρειες και στη σύνθεση και στο πρακτικό ἀκόμα μέρος με τὰ εργαλεία, τὰ χρώματα και τ' ἄλλα τεχνικά μέσα. Μὰ κι' ὁ ἴδιος ὁ Γύζης δὲν εἶχε ἀκόμα σαφή συνείδηση τοῦ τί μπορούσε να κάμη. Τὴν ἐποχή αὐτὴ ξαίρομε ὅτι δὲ δέχτηκε μιὰ παραγγελία γιὰ διακοσμητικὴ σύνθεση (πὺ ἀργότερα ἀπασχόλησε ὅλη του τὴ δη-

Ο ΚΛΕΦΤΟΚΟΤΤΑΣ

μιουργική δράση), πρῶτα-πρῶτα γιατί δὲν πρόφταινε, λέει, σὲ τόσο σύντομη προθεσμία πὺ τοῦ ὀρίζανε να τὴν ἐκτελέσει κ' ἔπειτα γιατί, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος στὸ ἡμερολόγιό του, πίστευε ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν ταίριαζε με τὴν κατεύθυνση και με τὸ ταλέντο του.

Κι' ἀλήθεια σ' ὅλη τὴν πορεία τῆς τέχνης του ἀκολούθησε πὺ πολὺ τὸ ἐνστικτό του πὺ ἀσύνειδα τὸν ὀδηγοῦσε παρὰ μιὰ συνειδητὴ γραμμὴ πὺ κατευθύνει τὴν ἐξέλιξή του σὲ ὕψηλότερα καλλιτεχνικά στάδια. Τὰ θέματα ἄλλωστε πὺ ἀπασχόλησαν τὴν καλλιτεχνική του δραστηριότητα φαίνεται πὺς ἦταν πρῶτα ἐξωτερικὲς παρορμήσεις γιὰ να δείξει, ἀπὸ φιλοτιμία κι' ἐπίδειξη ἱκανότητας, τὴ δύναμή του στὰ σύγχρονα ἐπίκαιρα προβλήματα πὺ τότες ἦταν οἱ ἠθογραφικὲς χιουμοριστικὲς σκηνές, ὅπως στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴ μαθητεία του κοντὰ στὸν ξακουσμένο Πιλότυ βγήκαν μερικά ἱστορικά θέματα (ἢ Ἰουδήθ, ὁ Ἰωσήφ στὴ φυλακή). Ἀλλὰ σ' ὅλα αὐτὰ τὸ βασικό του ἐκφραστικό μέσο πὺ χαρακτηρίζει ὅλη τὴν καλλιτεχνική του παραγωγή εἶναι ἡ γραμμὴ με τὸ παστρικό σχέδιο, με τὴ λυρική μαλακὴ τῆς πορεία χωρὶς ἀπότομα κινήματα ψυχικῆς ὀρμῆς. Κι' αὐτὸ τὸν παρακολουθεῖ ἀπὸ τίς πρῶτες ἀρχές ὡς τίς τελευταίες στιγμὲς τῆς σταδιοδρομίας του. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐκεῖ κοντὰ στὰ 1880 ἀρχίζει να ἐνδιαφέρεται και γιὰ νέα καλλιτεχνικά προβλήματα: ἐκτὸς ἀπὸ τὰ καινούργια θέματα, τὰ διακοσμητικά (ὀροφή τοῦ Μουσείου Kaiserlautern) και τὰ ἰδεαλιστικά (ἢ Τέχνη με τὰ Πνεύματα) προσπαθεῖ με τίς νεκρὲς φυσεῖς να βρῆ τὸ μυστικό τοῦ πλαστικοῦ σχήματος, τοῦ λαμπροῦ χρώματος και τῆς σύνθεσης τῶν λουλουδιῶν πὺ ζωγραφίζει και φτάνει στὴν Ἀνοιξιὰτικὴ Συμφωνία. Ἀλλὰ κι' ἂν ἀλλάζουν τὰ θέματα—και φαίνεται ὅτι αὐτὰ χαρακτηρίζουν κάθε φορὰ μιὰ καινούργια περίοδο στὴν τέχνη του—νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐξωτερικὴ διαφοροποίηση τοῦ ἔργου του. Βέβαια αὐτὸ μπορεῖ να μαρτυρῆ ἕνα πλουτισμὸ τοῦ πνευματικοῦ του κόσμου, μιὰν ὀρίμανση τῆς πνευματικῆς του ζωῆς πὺ σ' αὐ-

τὴν. προσπαθεῖ νὰ προσαρμόσῃ τὰ ἐκφραστικά του μέσα, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὰ τὸ βασικὸ καλλιτεχνικὸ του κύτταρο ἦταν ἡ ἀποτρογγυλωμένη λεπτὴ γραμμικὴ ἀπόδοση.

Ἦταν λοιπὸν μιὰ προσχηματισμένη καλλιτεχνικὴ προσωπικότητα, κλειστὴ στὸν ἑαυτὸ τῆς ἢ προσιτὴ μόνον σὲ συγγενικὰ κινήματα. Κι' ἂν ὑπάρχει σ' αὐτὴ κάποια ἐξέλιξη, θὰ τὴ βροῦμε στὴν ἐκλέπτυνση, στὴ μαλακότητα τῆς γραμμῆς, στὴ σιγουριά τῆς φορᾶς τῆς, στὸν αὐτοσκοπὸ τῆς παρουσίας τῆς ποὺ γίνεται ἔκφραση λυρικὴ καὶ πνευματικὴ. Αὐτὴ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τὴ βλέπομε ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀκόμη ἔργα, ὅπως ὁ Αἰχμάλωτος ὅπου παρὰ τὴ χιουμοριστικὴ διάθεση εἶναι φανερὴ ἡ λεπτότητα τῆς ἐκτέλεσης. Τὴ βλέπομε στὸ κεφάλι τοῦ Μοῦτσου ποὺ λάμπει ἀπὸ ὁμορφιά καὶ εὐγένεια (πόσο καλὰ διαλεγμένο μοντέλλο) ποὺ γίνεται πνευματικώτερο στὸν Ὀλυμπιονίκην ὄλον σεμνότητα καὶ ταπεινοφροσύνη, ἂν καὶ ἐπιτηδευμένο στὴ σχεδὸν ἀρρωστικὴ ὡς ἀν λιγωμένη ἔκφραση μὲ τὰ μισόκλειστα μάτια.

Βέβαια ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὸν Κλεφτοκοττά ἕως τὸν Καινούργιο Αἰῶνα. Ἐκεῖ κίνηση καὶ στάσματα καὶ στὸ φωτισμὸ καὶ στὸ χρῶμα καὶ στὸ χῶρο καὶ σ' ὅλη τὴν σύνθεση, ἀλλὰ παντοῦ διακρίνεις τὴ διαύγεια τῆς γραμμῆς, τὴ λεπτότητα τῶν μορφῶν, τὴ διακριτικότητά τῶν κινήσεων, τὴ θαυμαστὴ ἐνότητα στὴν τόση ποικιλία καὶ τὴ συγκρατημένη ἔκφραση στὴ δραματικοκωμικὴ αὐτὴ σκηνὴ μέσα στὸ στενὸ δρομάκι τῆς Σμύρνης. Στὸν Καινούργιο Αἰῶνα ὅλα εἶναι ἀπλὰ καὶ αὐστηρὰ στὴν ἐμφάνιση, τὸ πρόσωπα ὅλα συμβολικά, ἀλληγορικές καὶ ἰδανικές μορφές ποὺ προβαίνουν μεγαλόπρεπα καὶ πανηγυρικά, λουσμένες στὴν ἀνταύγεια τοῦ φωτὸς ποὺ χύνεται πάνω τους ὡς σ' ἓναν κόσμον μακρινὸ κι' ὄνειρεμένο. Τὰ ἰδιότυπα αὐτὰ ἐκφραστικά μέσα τοῦ Γύζη ταίριαζαν θαυμάσια καὶ ἴσως μοναδικὰ στὰ νέα τοῦτα πνευματικὰ θέματα ποὺ ἀπασχόλησαν πιά τὴ φαντασία του ἀπὸ δῶ καὶ πέρα τὰ ὀλίγα τελευταῖα χρόνια τῆς

ζωῆς του, ὡς νὰ βρῆκε τὸ σωστὸ κλίμα ὅπου μποροῦσε νὰ ἀναπνεύσῃ, νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ ζήσῃ ἡ καλλιτεχνικὴ του (ἰδιοσυγκρασία). Οἱ ἀφηρημένες ἀλληγορικὲς μορφές μὲ τ' ἀχνὰ ἰδανικὰ χαρακτηριστικά, τὶς στοχαστικὲς ἐκφράσεις καὶ τὶς εὐγενικὲς αὐστηρὲς στάσεις, τὶς λεπτοκαμωμένες κορμοστασιές, καὶ τὰ συμβατικά ἀρχαῖα φορέματα— αὐτὰ ἔδιναν στὸ Γύζη, ἐλευθερωμένον τώρα ἀπὸ τὸ κοινὸ θέμα, τὴν πεζὴν πραγματικότητα (ποὺ ἔχει, ὡς σημειωθῆ, τὴ δική της ποίηση), ἔδιναν, λέω, στὸν Γύζη τὴν ἐλευθερίαν νὰ δοκιμάζῃ τὴν ἐκλεπτυσμένη εὐαισθησίαν του στὴν κίνηση καὶ στὴ φορὰ τῆς γραμμῆς, στὶς ἀθόρυβες μελωδικὲς καμπύλες ποὺ εἶναι ὅλο χάδι καὶ ἀβρότητα, ἀλλὰ κρατημένα μέσα στὰ ὄρια μιᾶς ἐπίγειας, ποιητικῆς στὴν ἀρχὴ πραγματικότητας, ὅπως στὴ Χαρά καὶ πρὸ πάντων στὴν Ἀνοιξιὰτικὴ Συμφωνία.

N. ΓΥΖΗ

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΜΕ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ἄν κοιτάξουμε καὶ τὸ χρῶμα, θὰ ἰδοῦμε κι' αὐτοῦ τὴν ἡρεμὴ μεταχείριση, τὸ εὐσυνείδητο ἀπλωμα μὲ εὐρύτητα καὶ ἀσφάλεια, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐξάρη χωριστὰ ἕναν τόνο ἢ νὰ τονίσῃ μιὰν ἀντίθεση. Μονάχα ἡ φροντίδα νὰ ἤχη λαγαρὸ κι' ἀληθινὸ τὸν ἀπασχολεῖ. Στὰ χρωματιστὰ σκίτσα μάλιστα, ὅπου τὸ σχέδιο περιορίζεται στὸ ἐλάχιστο, στὰ κύρια στοιχεῖα τῆς μορφῆς, τὸ χρῶμα μπαίνει πιὸ ἐλεύθερα, τὰ σύνορα συγχέονται, ἔτσι μιλάει δυνατώτερα, ἀλλὰ μὲ καθαρὸ ἤχο, χωρὶς μεταβάσεις καὶ ἀσάφειες, καὶ ξεχωριστὰ στὰ ἠθογραφικὰ ἔργα, ὅπου ἡ ἀφελὴς καὶ ἀπροσποίητη προβολὴ τῶν χτυπητῶν χρωμάτων ἀποδίδεται μὲ ἀκρίβεια καὶ κέφι, συχνὰ καὶ μὲ ἔκφραση ἐξαιρετικὴ (ὅπως στὸ Γιαντίσαρο ἀπὸ τὸ Παίδομάζωμα μὲ τὸ δυνατό κόκκινο, αἱμάτινο τόνο), ἀλλὰ πάντα συντονισμένο στὴ γενικὴ ἀρμονία τοῦ συνόλου. Ἔτσι μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι τὰ σκίτσα του εἶναι πιὸ ζωντανά, πρωθόρμητα καὶ φρέσκα χωρὶς τὴ νοικοκυρεμένη τακτοποίησιν ποὺ κάνει τὴν ἐντύπωσιν μελέτης καὶ κόπου. Μονάχα οἱ ποιητικὲς του συνθέσεις, ὅπως ἡ Ἀνοιξιὰτικὴ Συμφωνία, ἡ Χαρὰ κτλ. ἡ ποικιλία κ' ἡ διαβάθμιση τῶν τόνων εἶναι ἀφτασθη, ὅπως κ' ἡ κλίμακα τῆς εὐαισθησίας του, ἀλλὰ μὲ μιὰ λυρικὴ, μελωδικὴ προδιάθεση καὶ συνέχισιν.

Στὴν Ἀνοιξιὰτικὴ Συμφωνία σημαντικό ρόλο παίζει ἡ χρωματικὴ ἐπεξεργασία ποὺ συντονίζεται μὲ τὸ λυρικὸ περιεχόμενο τοῦ θέματος: οἱ ἄνδρες σχεδὸν ἀσώματες μορφές τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν Μουσῶν κινουνοῦνται ὅταν ἀχνὸν ἀέρα τῆς πρωϊνῆς ἀνοιξιὰτικῆς ἀτμόσφαιρας ντυμένες τοὺς ἐλαφροὺς ρόδινοὺς πέπλους, τοὺς γκριζομῶβ, τοὺς ἀσημογάλανους, ἐνῶ κάτω στὸ πρῶτο ἐπίπεδο μόλις φαίνεται ἡ ἀνοιχτοπράσινη πρωτόλουβη χλόη κεντημένη ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τὰ ἀχνορόδινα, δροσερά, ἄσπρα ἢ μῶβ λουλούδια, ποὺ λές τώρα πρώτη φορὰ ἀνοίγουν τὰ μάτια τους στὸ θαῦμα ποὺ συντελεῖται γύρω τους.

Στὸ Θρίαμβο τῆς Βαυαρίας θαυμαστὴ εἶναι ἡ πανηγυρικὴ, ρυθμικὴ πορεία τῆς πομπῆς μὲ τὴ λιτὴ χρωματικὴ τῆς διάρθρωσιν, ὅσο κι' ἂν οἱ ἐπαναλαμβανόμενες μορφές παρὰ τὶς ποικίλες στάσεις καὶ κινήσεις τους μὲ τὰ πανομοιότυπα χαρακτηριστικὰ τους ἔχουν κάποια μονοτονία γιὰ τὴ σύγχρονῃ ἀντίληψιν. Μερικοὶ θέλησαν νὰ παρομοιάσουν τὴ σχεδιαστικὴ αὐτὴ ἰδιοτυπία τοῦ Γύζη μὲ τὶς ἑλληνικὲς ἀγγειογραφίες τοῦ ε' αἰῶνα. Ἀλλὰ ἡ διαφορὰ τους εἶναι πολὺ χτυπητὴ: οἱ Ἀθηναῖες παρθένες κ' οἱ ἔφηβοι ζοῦν καὶ κινουνοῦνται πλημμυρισμένοι ζωὴ καὶ ὑγεία, πλάσματα ποὺ χαίρονται τὴν κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς σὰ φυσικὸ γεγονός ἀναμφίβολο καὶ βέβαιον, ἐνῶ οἱ γυναῖκες τοῦ Γύζη παρ' ὅλη τὴν ἀρχαῖζουσα μορφὴ τους, ἀλληγορικὲς ἀφηρημένες καὶ φανταστικὲς, ἔχουν κάποια ὑποψία τοῦ

φκιαστοῦ καὶ ἐπιτηδευμένου ποὺ δὲ χτυπάει βέβαια στὸ μάτι ἀπότομα, ἀλλὰ μαντεύεται πίσω ἀπὸ μερικὲς ἐκζητημένες χειρονομίες καὶ στάσεις, ὅσο κι' ἂν εἶναι εὐγενικὲς καὶ συγκρατημένες, ὅπως στὴν ἀνάτασιν τῆς Ποίησης ποὺ παίζει ἐμπνευσμένη τὴ λύρα, στὴν κίνησιν τῆς Ἐπιστήμης πίσω ἀπὸ τὰ λιοντάρια, στὴ στάσιν τοῦ Ἔρωτα ποὺ πεζοπορῶντας κρατᾷ τὰ χρυσὰ χαλινάρια καὶ στὴ λεπτεπίλεπτη προμελετημένη κίνησιν τοῦ χεριοῦ τῆς σκυμμένης προσωποποίησης τῆς Βιοτεχνίας.

Καὶ στὰ τελευταῖα ἔργα ἡ ἐξιδανίκευσιν τῶν μορφῶν ὅσο πάει καὶ γίνεται μεγαλύτερη γιὰ νὰ συντονιστῇ μὲ τὰ μυστικοπαθῆ θρησκευτικὰ δράματα ποὺ λές καὶ συνωθουνοῦνται μέσα στὸν ψυχικὸ του κόσμον καὶ προσπαθοῦν νὰ βγοῦν στὸ φῶς παραμερίζοντας τὶς φτωχὲς εἰκόνες τῆς ταπεινῆς μας γῆς, ὅπως στὸν Καινοῦργιο Αἰῶνα καὶ στὸ Νυμφίον. Σ' αὐτὸν τὸν τελευταῖον θέλει νὰ παραστήσῃ ὑπέργειες θρησκευτικὲς ὁπτασίες. Στὸ χρωματιστὸ σκίτσο, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἐθνικὴ μας Πινακοθήκη, βλέπομε μιὰ ζυγισμένη κατάταξιν τῶν μορφῶν, ρυθμικὴ καὶ ἡρεμὴ, καὶ πιὸ πολὺ ἐπικρατεῖ τὸ λεπτὸ διακοσμητικὸ πνεῦμα παρὰ ἡ λαμπαδιαστὴ φλόγα μιᾶς ἐκστατικῆς ψυχῆς, ὅπου λυώνει ἡ ἴδια καὶ βρίσκει τὴ λύτρωσίν της.

Κ' ἴσια-ἴσια αὐτὸ τὸ διακοσμητικὸ πνεῦμα συμπυκνώνει τὸ περιεχόμενο σὲ τόσες ἄλλες διαφημιστικὲς συνθέσεις, σὲ σύμβολα τόσο ὑποβλητικὰ ὅσο καὶ δημιουργικὰ. Ἐκεῖ ἡ γραμμὴ του ἤχει μελωδικὰ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ, ὅπως καὶ τ' ἄλλα του ἔργα, γιὰ τὴν ἔγιναν μὲ τὴν πίστη καὶ τὴ σοβαρότητα ποὺ βάζουν σὲ κάθε του ἔργο, καὶ τὸ μικρότερο, ὅλοι οἱ γνήσιοι καλλιτέχνες, ὅπως οἱ ζωγράφοι τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης δὲν τὸ θεωροῦσαν μειωτικὸ νὰ ζωγραφίσουν τὶς κασσέλες, τοὺς ἀναμνηστικὸς δίσκους κι' ἄλλα ἀντικείμενα τῆς κοινῆς πρακτικῆς ἀνάγκης, γιὰ τὴν δὲν τὰ ξεχώριζαν ἀπὸ τὴ ζωὴ — αὐτὴν ἠθελαν νὰ ὁμορφύνουν καὶ νὰ δημιουργήσουν παντοῦ γύρω στὸν ἄνθρωπον τὴν ἀτμόσφαιρα ἐκείνη τῆς τέχνης, ὅπου ἀναπνέει καὶ χαίρεται τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν γαλήνην τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Ἔτσι, ὅσο κι' ἂν τὸ ἔργο τοῦ Γύζη δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνθουσιάσῃ σήμερον μὲν πάντα μιὰ ὑψηλὴ δημιουργία γνήσιας καλλιτεχνικῆς ψυχῆς ποὺ ἔπιασε μερικὲς ἰδανικὲς μορφές ποὺ κι' ἂν φαίνονται κάποτε ἀναιμικὲς καὶ ξέπνοες, μᾶς νανουρίζουν μὲ τὶς λυρικὲς τους νότες κι' ἀκόμα εἶδε καὶ μᾶς ἀποκάλυψε μερικὲς κρυφὲς πτυχὲς τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς κι' ἀπὸ τὴν καθημερινὴν κι' ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν τῆς ζωῆς — ἀπὸ τὴν πρώτη μ' ἕνα ἐλαφρὸ ἀλλὰ σίγουρον πινέλλο κορφολόγησε χαριτωμένα κομμάτια ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ τ' ἀντίκρουσε ἄλλοτε μὲ ἀγάπην καὶ λαχτάρην, ὅπως τὰ

Παραμύθια τῆς γιαγιάς, Τ' ἀρραβωνιάσμα-
τα τῶν παιδιῶν, τὸ Κρυφὸ σχολειό, τὸ Μι-
κρὸ Σοφὸ, κι' ἄλλοτε μὲ συμπόνια κι' ἀθῶο
χαριτωμένο χιοῦμορ, ὅπως τὸ Τάμα, Τὰ
Ὁρφανὰ, τὴν Πρῶτη Ἐξομολόγηση, τὸ Καρ-
ναβάλι στὴν Ἀθήνα... Καί σ' ὅλα ἀπλωσε
τὴν ἐξωραϊστικὴ ἐκείνη διάθεση ποὺ ἀν παίρ-
νει τὴ φρεσκάδα καὶ τὴ ζωντάνια ἀπὸ τὴν
κοινὴ ζωὴ, τὴν ἀπλὴ καὶ ρωμαλέα, τοὺς ρί-
χνει ὁμως ἀπάνω μιὰ ἀχτίδα τῆς λυρικῆς

ψυχῆς τοῦ ποὺ τὰ γεμίζει χάρη καὶ νοσταλ-
γία. Κι' ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ πάλι ζωὴ δη-
μιούργησε μερικὰ δράματα ὅλο κατάνυξη
καὶ ἀνάταση. Γιατί δὲν πρέπει νὰ ζητᾶμε
ἀπὸ μιὰ τέτοια ψυχὴ μεγάλα πετάγματα,
βαθεῖες συγκινήσεις ποὺ ἀγγίζουν τὶς ρίζες
τῆς ζωῆς, φτάνει μόνο ποὺ μᾶς λικνίζει μὲ
τὴ μελωδικὴ τῆς γραμμὴ, τὶς ἀπλὲς ἀθόρυ-
βες δονήσεις τοῦ αἰσθήματος, τὶς ἐλαφρὲς,
αἰθέριες ὀπτασίες μιᾶς οὐράνιας χαρᾶς.

Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΟΥ

